

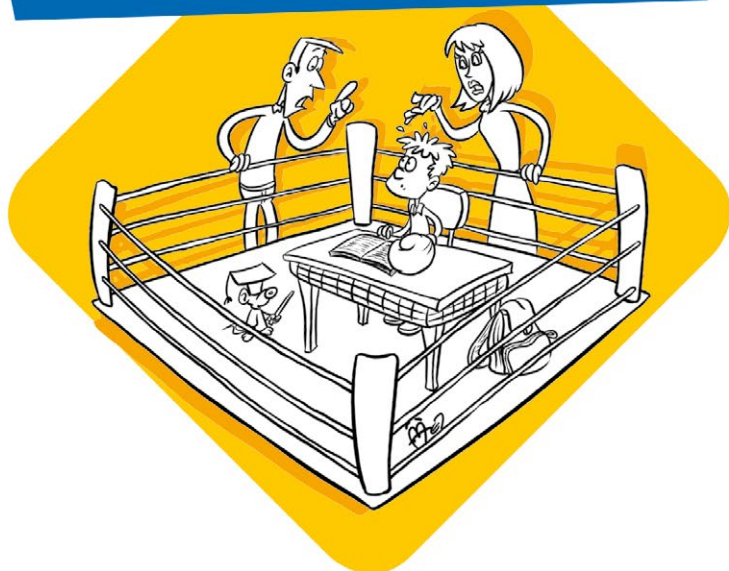
ΝΤΙΝΑ
ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΑΡΙΛΟΥ
ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΓΟΝΕΙΣ

ΣΤΟ «ΡΙΝΓΚ»

ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

**ΕΝΑΣ ΟΔΗΓΟΣ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ
ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ**

εκδόσεις
ΑΓΚΥΡΑ

Παιδιά και γονείς
στο «ρινγκ» του σχολείου

ΝΤ. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ - Μ. ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ

Παιδιά και γονείς στο «ρινγκ» του σχολείου

*Ένας οδηγός προετοιμασίας των γονέων
για το σχολείο των παιδιών*

εκδόσεις
ΑΓΚΥΡΑ

Επιμέλεια: Βασίλης Μαλισιόβας
Σύνθεση εξωφύλλου: Ευθύμης Δημουλάς
Σελιδοποίηση: Κωνσταντίνα Ελαιοτριβάρη

© 2016 ΝΤΙΝΑ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ - ΜΑΡΙΛΟΥ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ &
ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΓΚΥΡΑ» Δ.Α. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Α.Β.Ε.Ε.
Λάμπρου Κατσώνη 271 & Γεωργίου Παπανδρέου,
Άγιοι Ανάργυροι, Τ.Κ. 13562
Τηλ.: 210 2693800-4 • Fax: 210 2693806-7
Κεντρικό κατάστημα: ΑΓΚΥΡΑ-ΠΟΛΥΧΩΡΟΣ, Σόλωνος 124
Αθήνα, Τ.Κ. 10681, Τηλ.: 210 3837667 • Fax: 210 3837066
e-mail: info@e-agyra.gr • www.e-agyra.gr

ISBN: 978-960-547-278-8

Χώρα προέλευσης: Ελλάδα

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή μέρους ή όλης της έκδοσης, η μεταφορά σε οποιοδήποτε ηλεκτρονικό αποθηκευτικό σύστημα ή αναμετάδοση με οποιασδήποτε μορφής ηλεκτρονικά, μηχανικά, φωτοτυπικά ή άλλα μέσα, χωρίς την προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη (Ν. 2121/1993, καθώς και κανόνες του Διεθνούς Δικαίου που ισχύουν και στην Ελλάδα).

*Στους καλούς γονείς που αγαπούν,
προστατεύουν και χαίρονται τα παιδιά τους.*

NT.Π & M.Λ.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	13
ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ.....	19
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	21
A. ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ.....	25
1. Προετοιμασία του παιδιού: βρεφική και προσχολική ηλικία.	25
α. Το πρώτο περιβάλλον	25
β. Ενίσχυση της περιέργειας του παιδιού.	29
γ. Προετοιμασία του λόγου, της γραφής και της ανάγνωσης	30
2. Προετοιμασία των γονέων: βιώματα και τύποι συμπεριφορών... ..	33
3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΑ: Ποια είναι η καλύτερη προετοιμασία του παιδιού για το σχολείο;.....	37
B. Η ΕΝΑΡΞΗ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ.....	39
1.Τι αλλάζει για το παιδί: η πρώτη κατάσταση.	41
2. Η εικόνα του μαθητή και η αποδοχή του	43
3. Τι μας μαθαίνει το σχολείο για το παιδί;	46
4. Ανάπτυξη της προσωπικότητας χωρίς πίεση	48
Γ. ΤΑ 4 ΚΑΥΤΑ ΣΗΜΕΙΑ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ.....	51
1. Η μελέτη: να μην γίνουμε αιχμάλωτοι του «διάβασε»	53
2. Το άριστα: τι ζητάμε από το παιδί;	58
3. Το λάθος: φυσικό στοιχείο της μάθησης	62
4. Η τιμωρία, η συνέπεια, το όριο είναι ισοδύναμα;	67
ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ.....	71
ΑΠΟ ΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ	73
1. Όταν η βία παραμονεύει.....	75

2. Η παρεμβατικότητα της προηγούμενης γενιάς ή τα παιδιά που γίνονται γονείς	78
3. Υπερπροστασία	81
4. Μέσα στην επιθυμία της μητέρας	85
5. Σχολική άρνηση	89
6. Μαθησιακές δυσκολίες	92
7. Το παράδειγμα του πατέρα	94
8. Ο κακός μαθητής	98

ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ	103
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	105

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

1. Μερικές προτάσεις για περαιτέρω διερεύνηση	111
2. Ο ρόλος της μητέρας κατά τον πρώτο χρόνο, ο πατέρας και οι άλλοι	113
3. Η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού με απλά λόγια	117

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Δύο ψυχολόγοι της παιδικής ηλικίας μιλούν για το σχολείο

Καλύτερα να φέρνεις στον κόσμο παιδιά γιατί σου
αρέσει η ζωή! Όχι γιατί φοβάσαι τον θάνατο.

Colette Chiland

Τις ημέρες που γράφουμε αυτόν τον πρόλογο είναι παραμονές Χριστουγέννων του 2013. Από επίσημους φορείς ανακοινώθηκε ότι τα τελευταία τρία χρόνια στον πόλεμο της Συρίας δολοφονήθηκαν 11.000 παιδιά και για πρώτη ίσως φορά δίνεται και μια τυπολογία του θανάτου τους. Υπάρχουν νήπια που βασανίστηκαν μέχρι θανάτου. Στο μυαλό μας έρχεται «*Η σφαγή των νηπίων*». Όπως εξαιρετικά γράφει στο «κατά Ιησού Ευαγγέλιο» ο νομπελίστας συγγραφέας Ζοζέ Σαραμάγκου, το αμάρτημα που βασανίζει τον Ιωσήφ και σπκώνει ο Ιησούς στους ώμους του είναι η αδυναμία του πατέρα να προστατεύσει, εκτός από το δικό του παιδί, και τα άλλα νήπια.

Στη δική μας χώρα της οικονομικής και ηθικής κρίσης έχει αυξηθεί κατακόρυφα η ενδοοικογενειακή βία με θύματα τα παιδιά. Γιατί βασανίζουμε και δολοφονούμε τα παιδιά; Αυτή είναι η χειρότερη εκδοχή της συμπεριφοράς του ανθρώπου. Είναι το χαρακτηριστικό κάθε γενοκτονίας. Εξυπηρετεί την εγκληματική λογική του αφανισμού ενός έθνους. Και μέσα στην οικογένεια τι εξυπηρετεί; Σίγουρα την έκφραση μιας παθολογίας. Αλλά και το αυθαίρετο «δικαίωμα» του ενήλικα να εκτονώνει τον χειρότερό του εαυτό, την άσκηση εξουσίας στον αδύναμο. Μήπως με αυτόν τον τρόπο αφανίζουμε και τη δική μας αθωότητα, την πληγή που αφήνει το παιδί που ήμασταν και που δεν δικαιώθηκε; Όποια οπτική και αν υιοθετήσουμε, ένα είναι βέβαιο: όπια παιδιά είναι ο ανθρώπινος πληθυσμός που εμπεριέχει σε σπόρο τα καλύτερα του είδους. Τα παιδιά χρειάζονται περισσότερο από ποτέ την προστασία μας. Αλλά και η παιδική ηλικία ως κατάσταση και αναπτυξιακό στάδιο του ανθρώπου. Πληθαίνουν οι απόψεις στον δυτικό κόσμο που παρουσιάζουν την προστασία της παιδικής ηλικίας σαν το αποτέλεσμα μιας παρωχημένης και υπερβολικά φιλελεύθερης παιδαγωγικής πολιτικής. Πρόσφατο άρθρο που μεταδίδεται και από τα σύγχρονα μέσα επικοινωνίας έχει τον τίτλο «Εξίσου επικίνδυνοι με τους αυταρχικούς οι φιλελεύθεροι γονείς». Όταν προχωράμε στην ανάγνωση βέβαια, παρατίθεται η διευκρίνιση: οι γονείς βασίζονται σε μια ψεύτικη ή λανθασμένη εκδοχή του φιλελευθερισμού! Άρα οι φιλελεύθεροι γονείς ποιοι είναι; Γιατί έχουμε ανάγκη να εξισώσουμε την ελευθερία στη διαπαιδαγώγηση με την ανωριμότητα των γονέων και τον αυταρχισμό με τη δύναμη; Ερωτήματα που αξίζουν την προσοχή μας και

τη διερεύννησή τους. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του ανθρώπου που θα μεγαλώσει μέσα στον αυταρχισμό και την εκπαιδευτική βία; Μήπως είναι η συμμόρφωση και η υπακοή; Μήπως είναι η υιοθέτηση ακριβώς της βίας και της άσκησης εξουσίας στον αδύναμο; Ο άνθρωπος που θα ψάξει να βρει έναν ακόμη πιο αδύναμο άνθρωπο για να νιώσει δυνατός και ασφαλής; Αυτόν τον άνθρωπο «μεγαλώνουμε»; Θεμελιώδης αρχή του ανθρώπινου πολιτισμού είναι η προστασία του αδύναμου. Η εξασφάλιση του δικαιώματος της ζωής ανεξάρτητα από τη φυσική και νοητική δυνατότητα του ανθρώπου. Είναι πολιτισμός και κατάκτηση ωριμότητας. Δεν είναι πολύ μακριά η εποχή που θαυμάζαμε τις σκανδιναβικές δημοκρατίες για το επίπεδο φροντίδας και ενσωμάτωσης των ατόμων με ειδικές ανάγκες στην κοινωνία. Ούτε επίσης η εποχή που γεμίζαμε συγκίνηση στους Παραολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας του 2004. Γιατί επιστρέφουμε στον θαυμασμό της «επικράτησης του ισχυρότερου» και της «βιολογικής» ρίζας της επιβίωσης; Μήπως έχουμε χρησιμοποιήσει κατά το δοκούν την έννοια της Δαρβινικής εξέλιξης; *Θέλει αρετή και τόλμη η ελευθερία!* Και τα παιδιά τι χρειάζονται πέρα από την αγάπη; Γνώση, αντίσταση στις εύκολες και ναρκισσιστικές λύσεις και, προπάντων, καλή πρόθεση.

Η παρέμβαση στην παιδική ηλικία είναι η πρόληψη των συνεπειών της. Καλύτερα να προλαβαίνεις παρά να θεραπεύεις. Οι ενήλικες που επισκέπτονται τον ψυχολόγο μιλάνε για την παιδική τους ηλικία και για τη σχέση τους με τους γονείς τους. Είτε στο νηπιάι της ψυχανάλυσης είτε στην οικογενειακή συμβουλευτική, ακόμη και στην απλή ενημέρωση των γονέων εκφράζεται με τον

ένα ή τον άλλο τρόπο η αγωνιώδης αναζήτηση αυτής της αγάπης. Σε συνεντεύξεις διακεκριμένων ανθρώπων υπάρχει πάντα η αναφορά στη σχέση με τους γονείς και την αγάπη τους. Ένας πολύ δημοφιλής καλλιτέχνης ανέφερε σαν την πιο κρίσιμη στιγμή της ζωής του εκείνη κατά την οποία ανακάλυψε ότι η αγάπη των γονέων είναι μύθος. Όπως και στις πρώτες σελίδες του αυτοβιογραφικού βιβλίου της «Ο χρόνος πάλι», εκδόσεις Πατάκη, 2009, η Σώπη Τριανταφύλλου μάς αιφνιδιάζει με τον εφιάλητη που βλέπει με τους γονείς της ζωντανούς και τη συγκλονιστική διαπίστωση της ανακούφισης ότι έχουν πεθάνει. Στην «αυτοπροσωπογραφία μιας ψυχαναλύτριας» της Francoise Dolto, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», 1998, παρακολουθούμε την πολύ δύσκολη σχέση της με τη μητέρα της. Μια σχέση που αφήνει τη μικρή Francoise με την οδυνηρή αίσθηση ότι δεν την καταλαβαίνουν. Αποκαλύπτει ότι από μικρό παιδί επιθυμούσε να εφεύρει το επάγγελμα του «ιατρο-παιδαγωγού». «Όταν είχα κατά νου να γίνω ιατρο-παιδαγωγός, δεν σκόπευα τόσο να βοηθήσω τα παιδιά. Περισσότερο σκεφτόμουν να βοηθήσω τους γονείς να διαπαιδαγωγούν τα παιδιά τους, να τα καταλαβαίνουν» (σελ. 44).

Από την εποχή του Sigmund Freud, δηλαδή από το τέλος του 19^{ου} αιώνα, μέσω της ψυχανάλυσης, γνωρίζουμε ότι μπορούμε να «επιστρέψουμε» στην παιδική ηλικία και να κατανοήσουμε τις επιρροές της στην ενήλικη ζωή μας. Σύμφωνα με τη Alice Miller, στο βιβλίο της «Οι φυλακές της παιδικής μας ηλικίας», Ροές, 2003, πολλές φορές η «επιστροφή» αυτή είναι απαιτητική, κοπιαστική και μερικές φορές επώδυνη. Φυσικά, αξίζει. Αξίζει να προσπαθήσουμε να ζήσουμε αυτή την αποκατάσταση. Δεν είναι

όμως καλύτερα βασιζόμενοι στη γνώση που έχουμε να γινόμαστε καλύτεροι γονείς, δηλαδή να καταλαβαίνουμε τα παιδιά και να αφήνουμε χώρο στη δική τους επιθυμία, στη δική τους ιστορία; Οι γονείς είναι πολύ σημαντικοί για τα παιδιά. Πάντα ήταν. Γιατί το ανθρώπινο είδος έχει την πλέον μακρόχρονη πορεία προς την ενηλικίωση. Είμαστε το είδος που μένει περισσότερο υπό κηδεμονία. Επισήμως 18 με 25 χρόνια, ανεπίσημα και ανάλογα με την κουλτούρα μπορεί και μια ολόκληρη ζωή! Φανταστείτε λοιπόν την επιρροή που ασκεί αυτή η σχέση στην εξέλιξη της ζωής μας. Και σκεφτείτε ότι στο μεγαλύτερο μέρος αυτής της διάρκειας οι γονείς και τα παιδιά έχουν ανάμεσά τους το σχολείο.

Το σχολείο μάς ενδιαφέρει γιατί καταλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος της παιδικής και εφηβικής ζωής. Από την κλινική μας εμπειρία στην οικογενειακή συμβουλευτική αναδείχτηκε ότι το σχολείο γίνεται πολλές φορές ένα πεδίο αντιπαράθεσης με τα παιδιά και συγχρόνως μια αφορμή για εμβάθυνση στη σχέση των γονέων με αυτά. Γίνεται σίγουρα ο καταλύτης για την εμφάνιση ή επανεμφάνιση των δυσκολιών της παιδικής ηλικίας των γονέων. Ξαναζούν το δικό τους σχολείο, τη δική τους σχέση με το εκπαιδευτικό σύστημα, με τους δασκάλους και με τους δικούς τους γονείς.

Ως ψυχολόγοι της παιδικής ηλικίας ειδικευμένοι στην εκπαίδευση και την αντιμετώπιση των μαθησιακών δυσκολιών αλλά και τη σχολική προσαρμογή παιδιών σε οικογενειακή δυσκολία, αντιμετωπίσαμε την αγωνία και την οδύνη παιδιών και γονέων. Μέσα από την κλινική μας εμπειρία οδηγηθήκαμε στην ανάγκη να μοιραστούμε τα συμπεράσματα αυτής της διαδρομής. Να

μιλήσουμε με έναν άλλο τρόπο για το σχολείο. Να δώσουμε σημασία και έμφαση στις εξαιρετικές δυνατότητες που έχει η εκπαίδευση των παιδιών να διορθώσει τα κακώς κείμενα των... γονέων. Πολλοί είναι οι γονείς που συγκινητικά αναφέρουν ότι τα παιδιά τους έδωσαν την ευκαιρία να γίνουν καλύτεροι άνθρωποι. Μέσα από την κλινική μας εμπειρία αναζητήσαμε τα θέματα που εμφανίζονται πιο συχνά και ταλαιπωρούν τα παιδιά και τους γονείς τους και για τα οποία υπάρχει δυνατότητα αποτελεσματικής παρέμβασης.

Μέσω του θεωρητικού μέρους του βιβλίου θέλουμε να ευαισθητοποιήσουμε και να εξοπλίσουμε τους γονείς με εκείνες τις γνώσεις που θα τους βοηθήσουν να προετοιμαστούν για την έναρξη του σχολείου των παιδιών τους. Με αυτά τα θεωρητικά εργαλεία θα μπορέσουν να κατανοήσουν το κλινικό μέρος του παρόντος βιβλίου, που μεταφέρει ένα μικρό αλλά αντιπροσωπευτικό δείγμα των όσων αντιμετωπίζουν γονείς και παιδιά στο ρινγκ του σχολείου.

Ντίνα Πετροπούλου, Μαριλού Λαμπροπούλου

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σχολείο, το διαβατήριο των πολλών για την κοινωνική κατάκτηση. Γνώση, ασπίδα προστατευτική ενάντια στη χειραγώγηση. Για να παραφράσουμε την ιστορικής σημασίας φράση, «*ένα μικρό βήμα για το παιδί... ένα τεράστιο βήμα για τη ζωή*». Η έναρξη του δημοτικού σχολείου είναι σταθμός στη ζωή κάθε παιδιού και η μετέπειτα σχέση του με την εκπαίδευση εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από αυτή. Τα παιδιά στη σημερινή εποχή βέβαια ξεκινούν από πολύ μικρή ηλικία να αποκτούν δεσμούς με την εκπαίδευση και το σχολικό περιβάλλον εφόσον πηγαίνουν προνήπιο, νήπιο και σε αρκετές περιπτώσεις και παιδικό σταθμό. Παρ' όλα αυτά, η πρώτη δημοτικού παραμένει ένα σημαντικό κεφάλαιο τόσο εκπαιδευτικά όσο και συναισθηματικά. Και αυτό γιατί το παιδί πηγαίνοντας σε ένα καινούργιο περιβάλλον έχει να αντιμετωπίσει πολλές και σοβαρές αλλαγές. Αλλαγή πλαισίου, δασκάλου, φίλων και δραστηριοτήτων είναι οι πιο σημαντικές από αυτές.

Χρειάζεται κάποια ιδιαίτερη προετοιμασία για την έναρξη του σχολείου; Το ενδιαφέρον και τη φροντίδα των γονέων στον παιδικό σταθμό και στο νηπιαγωγείο «κλέβει» η αγωνία για τον αποχωρισμό. «Σπαρακτικές» είναι πράγματι οι στιγμές αποχωρισμού, όπως επίσης αρκετές είναι και οι μητέρες που ξανακάθονται στα καρεκλάκια του παιδικού σταθμού ή και του νηπιαγωγείου. Αντί-

θετα, στο δημοτικό επικρατούν η ανησυχία, το άγχος ή ακόμη και η αγωνία για τη γνωστική προσαρμογή και επιτυχία του παιδιού. Ίσως και γιατί το νηπιαγωγείο έχει βοηθήσει πολύ στη συναισθηματική προσαρμογή του.

Όλα στο δημοτικό σχολείο είναι διαφορετικά, και αυτό όχι μόνον γιατί είναι υποχρεωτικό (και το νηπιαγωγείο ανήκει πλέον στην υποχρεωτική εκπαίδευση), αλλά γιατί το παιδί θα αναμετρηθεί για πρώτη φορά με το επίσημο εκπαιδευτικό σύστημα. Πολλοί είναι οι γονείς που θεωρούν ότι «μπαίνουμε στα σοβαρά» και «τελειώνουν τα ψέματα». Καθώς επίσης πολλοί είναι εκείνοι που αντιμετωπίζουν αυτή τη μετάβαση με άγχος. Η είσοδος του παιδιού στο σχολείο μόνο μια ουδέτερη εμπειρία δεν είναι. Δεν είναι αξιοπερίεργο που, ενώ έχουμε ξεχάσει τόσα πολλά, θυμόμαστε πάντα την πρώτη μας μέρα στο σχολείο; Όλοι θυμόμαστε το παιδί που ήμασταν ντροπαλό, κολλημένο στη φούστα της μαμάς, τολμηρό και γενναίο για να την κάνει υπερήφανη, κοινωνικό, χαρούμενο, έτοιμο να κάνει καινούργιους φίλους... οι περιγραφές όσες και οι αναμνήσεις. Αυτό που η μνήμη ανακαλεί είναι η δική μας εμπειρία από το σχολείο, όπως υπάρχει και σε κάποια άκρη της η αντίδραση των δικών μας. Και αυτό γιατί η μνήμη σε κάθε καινούργια κατάσταση που αντιμετωπίζουμε ανασύρει την αμέσως προηγούμενη ανάλογη εμπειρία. Για παράδειγμα, στην εγκυμοσύνη η γυναίκα ανασύρει τη σχέση της με τη μητέρα της, ο άνδρας που θα γίνει πατέρας γυρίζει και αντλεί κώδικα συμπεριφοράς από τη μνήμη της σχέσης του με τον δικό του πατέρα. Είτε πράξει το ίδιο είτε το αντίθετο. Με τον ίδιο μηχανισμό οι γονείς ανασύρουν τη δική τους εμπειρία από το σχολείο και πολλές φορές αναμετρώνται με αυτή.